

AKTUÁLNY SYSTÉMOVÝ PROBLÉM TEÓRIE FINANČNÉHO PRÁVA

ACTUAL SYSTEM PROBLEM OF THE FINANCIAL LAW THEORY

JOZEF KRÁLIK / DANIEL JAKUBOVIČ

Evropský polytechnický institut, s. r. o., Kunovice /Právnická fakulta Univerzity Komenského

Abstrakt

Spoločenské premeny, ktoré zasiahli slovenskú spoločnosť po roku 1990, sa postupne premietali aj do právneho poriadku Slovenskej republiky. Prechod z centrálne plánovanej ekonomiky štátu na trhovú ekonomiku muselo adekvátne kopírovať aj finančné právo. Ako nový teoretický problém bola identifikovaná aj možnosť kreovania a existencie tzv. práva finančného trhu. Pri formulovaní vedeckých náhľadov naň však nedošlo k zjednoteniu názorov, ale naopak, k ich polarizácii. Článok má preto byť komplexom základných argumentov svedčiacich o neexistencii tzv. práva finančného trhu ako pododvetvia finančného práva a o neexistencii takto kumulovaných právnych noriem do podoby samostatného právneho odvetvia. V príspevku je prezentovaný názor o existujúcej integrácii komplexu právnych noriem regulujúcich finančný trh medzi odvetvie obchodného práva a okrajovo i finančného práva.

Kľúčové slová:

ekonómia, právo, finančné právo, teória finančného práva, veda o finančnom práve, odvetvie pozitívneho práva, tzv. právo finančného trhu, subjekt finančno – právneho vzťahu, subjekt vzťahov tzv. práva finančného trhu

Abstract

The social changes which affected the Slovak society after the year 1990 subsequently projected into the legal system of the Slovak Republic. The transmission from the centrally directed economy system towards the market economy shall have also adequately copied the financial law as well. As a new teoretical problem the possibility of the creating and establishment of the so called financial law was identified. However through the course of the

formulation of research views towards this problem did not come to the unification of the opinions, but on the contrary came to its polarisation. The article intends to become a complex of the fundamental arguments certifying the non-existence of the law of the financial market as a subsection of the financial law and intends to certificate the non-existence of such cumulated legal regulations into the scope of an individual of an independent legal section, or a branch of law. There is presented in this contribution of an opinion of existing representation of the integration of the complex of the legal regulations regulating the financial market among the legal sections like commercial law and partly also the financial law.

Key words

Economy, law, financial law, theory of financial law, financial law legal science, section of positive law, so called law of the financial markets, the subject of the financial-legal relationship, the subject of the relationships of the so called law of financial market.

ÚVOD

Nespornou skutočnosťou je, že finančné právo ako právo - vedecká disciplína i ako samostatné odvetvie slovenského právneho poriadku patrí medzi tie tzv. prierezové právne odvetvia, ktoré majú svoju teoretickú základňu postavenú, koncipovanú a rozvíjanú dlhodobovo výlučne na báze vedeckých poznatkov akumulovaných do komplexného právo - vedeckého prostredia prostredníctvom ekonomických vied. Jednotlivé vrstvy poznatkov o konkrétnych finančno – právnych inštitútoch však kreuje veda finančného práva samotná prostredníctvom svojich vlastných nástrojov, i keď konštrukčne vychádzajúcich z jednotlivých všeobecne známych i inovovaných ekonomických kategórií a ich vývinových metamorfóz. Finančné právo ako osobitá spoločensko - právo - vedná disciplína i ako relatívne samostatné odvetvie pozitívneho práva prešlo na Slovensku po roku 1990 úplne prirodzene búrlivým dynamickým vývojom, často kontroverzným. Osobitne sa však rozvinuli diskusie a polemiky slovenských a českých predstaviteľov finančného práva na jeho reštrukturalizáciu a inovované chápanie, vari permanentne prezentované na rozličných vedeckých podujatiach ako aj vo vedeckých a odborných článkoch publikovaných v teoretických a odborných časopisoch a zborníkoch.¹

---

¹ Do okruhu zástancov faktu vzniku a existencie tzv. práva finančného trhu možno zaradiť najmä prof. Milana Bakeša z Prahy, ako i doc. Ladislava Balka z Bratislavy. Protipól týchto nimi sformulovaných názorov reprezentujú predovšetkým prof. Jozef Králik, doc. Milan Šmátrala a JUDr. Daniel Jakubovič, PhD. z Bratislavy,

Azda najkontroverzným výsledkom dynamického pohybu názorov finančno – právnych teoretikov bolo prezentovanie ich postojov k existencii a systematickému učleneniu tzv. práva finančného trhu v systéme slovenského právneho poriadku i českého právneho poriadku, a osobitne v systéme finančného práva. Problém nazvaný právo finančného trhu je dosiaľ neuzavretým a preto mimoriadne aktuálnym systémovým problémom teórie finančného práva resp. vedy o finančnom práve. Pokúsime sa tu teda hľadať odpovede na niektoré fundamentálne otázky a formulovať jednoznačné argumenty svedčiace o skutočnosti, že tzv. právo finančného trhu nie je ani súčasťou samostatného odvetvia finančného práva, ani samostatným odvetvím slovenského resp. českého právneho poriadku.²

I.

Ako východisko pre obhájenie názoru, že tzv. právo finančného trhu nie je ani pododvetvím finančného práva, tobôž nie kreujúcim sa samostatným odvetvím slovenského právneho poriadku, posluží už notoricky známa skutočnosť, že z hľadiska základného stratifikačného kritéria možno finančné právo ako samostatné odvetvie práva systémovo zaradiť výlučne do štruktúr *ius publicum*, teda do oblasti verejnoprávnej. Vonkajšia i vnútorná **charakteristika finančného práva** je teda jednoznačne verejnoprávna. To znamená, že tzv. právo finančného trhu, predstavované jeho obhajovateľmi ako akési kvázi súkromné finančné právo, nemôže z uvedeného zorného uhla v žiadnom prípade vytvárať jeden z článkov konštrukcie právneho odvetvia finančného práva, teda jeho pododvetvie, keďže ako kompaktný celok osobitých a navzájom príbuzných právnych noriem samotné finančné právo je výlučne verejnoprávnym odvetvím, regulujúcim iba tie finančno – právne vzťahy, ktoré sú charakteristické nerovnoprávnosťou ich subjektov. To znamená nevyhnutnosť akceptovať nevyvrátiteľnú

---

pričom posledný spomedzi menovaných finančno – právnych teoretikov je od roku 2006 zaradený do procesu habilitačného konania tematicky orientovaného na oblasť nášmu problému pomerne príbuznej obchodno – právnej problematiky na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a ktorý súčasne pôsobil aj ako sudca Okresného súdu v Trenčíne pre oblasť obchodno – právnych vzťahov. Dnes je právnym zástupcom mimoriadne významnej slovenskej obchodnej spoločnosti. V podstate neutrálny postoj k tomuto problému možno identifikovať a excerpovať z obsahu niekoľkých vedeckých a odborných prezentácií najmä prof. Suchožu a prof. Babčáka z Košíc.

² Pozri a porovnaj napr. BAKEŠ, Milan a kol.: Finanční právo. 4. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, s. 581 - 699, ISBN 80 – 7179- 431 – 7; BALKO, Ladislav a kol.: Právna úprava finančného trhu v slovenskom právnom systéme : Právo finančného trhu. 1. vyd. Bratislava : Epos, 2003, 461 s., ISBN 80 – 8057 – 551 - 7; BALKO, Ladislav – BABČÁK, Vladimír a kol.: Finančné právo. 1. vyd. Bratislava : Poradca podnikateľa a Bratislavská vysoká škola práva, 2006, s. 581 – 689, ISBN 80 – 88931 – 53 - 3. Komparuj s KRÁLIK, Jozef – JAKUBOVIČ, Daniel : Finančné právo. 1. vyd. Bratislava : Veda, 2004, s. 111 - 405, ISBN 80 – 224 – 0804 – 2, pričom v tomto učebnicovom diele je de facto tzv. právo finančného trhu prezentované ako súčasť obchodného práva; tiež KRÁLIK, Jozef - JAKUBOVIČ, Daniel : K aktuálnemu právo – teoretickému problému vymedzenia predmetu a rozsahu finančného práva vo vzťahu k tzv. právu finančného trhu. In: Obchodné právo, 7, 2006, č. 1, s. 26 - 40; ako aj

právnou domnienku, že jedným zo **subjektov** finančno – právneho vzťahu je vždy štát reprezentovaný verejným orgánom resp. verejnoprávnu inštitúciou, majúci ako oprávnený subjekt nadradené právne postavenie voči povinným subjektom, teda takým, ktoré sú finančno – právnou normou postavené do podradeného stavu a sú súčasne preto i zaväzované k niečomu či voči niekomu, voči subjektom ktorým sa niečo prikazuje či ktorým sa niečo zakazuje. Pre finančno – právny vzťah je teda charakteristický jeho **obsah**, majúci znaky mocenského donútenia jedného subjektu k niečomu zo strany iného subjektu. Oprávneným subjektom tohto donucovacieho vzťahu je teda vždy štát. Evidentné potom je, že takúto charakteristickú črtu spoločenskej resp. právne vzťahy priradované k okruhu tzv. práva finančného trhu nemajú, keďže postavenie subjektov týchto vzťahov, a to svojou podstatou obchodných, nie je vôbec nerovnoprávne, ale právne vyvážené zákonným stanovením a vymedzením okruhu ich práv a povinností realizovateľných v určitom právnom priestore. Tieto právne rovnoprávne a vo svojej právnej podstate podnikateľské subjekty vstupujú do obchodno – právnych vzťahov, charakteristických ich právnou nivelizáciou. Ich cieľom nie je riadiť či spravovať určitý komplex právnych vzťahov, ale využívať ich za účelom podnikania a teda aj dosiahnutia zisku. Preto sú takýmito subjektami najmä rozličné druhy obchodných spoločností, a osobitne akciové spoločnosti stojace mimo bezprostredného riadiaceho resp. spravujúceho vplyvu štátu, teda subjekty právnych vzťahov spravujúce a organizujúce svoju činnosť výlučne na báze zákonov a vlastných štatutárnych predpisov. Ich štruktúru tvoria napr. súkromné komerčné banky, súkromné poisťovacie ústavy, súkromní poisťovní makléri a sprostredkovatelia, súkromní obchodníci s cennými papiermi, správcovské spoločnosti atď. Ani jeden z takto chápaných subjektov tzv. vzťahov finančného trhu pritom samozrejme nedisponuje žiadnou rozhodovacou dirigistickou právomocou, ako je to typické práve v prípade subjektov finančno – právnych vzťahov, v ktorých na jednej strane vždy vystupuje štát prostredníctvom svojich osobitých a mocenskými opatreniami (zákonmi) privilegovaných orgánov disponujúcich nariadovacími či rozhodovacími právomocami zverenými im zákonom. Subjekty vystupujúce vo vzťahoch avizovaného tzv. práva finančného trhu nie sú oprávnené rozhodovať prostredníctvom individuálnych správnych aktov o príslušných právach a povinnostiach ostatných účastníkov týchto vzťahov, a tak teda nie sú nijako privilegovanými osobami.³ Toto jednoduché prierezové analyzovanie čiastkového problému spočívajúceho v pokuse o inkorporáciu tzv. práva finančného trhu do slovenského právneho poriadku z hľadiska všeobecne prijímanej charakteristiky a právneho postavenia subjektov

---

³ Pozri ŠMÁTRALA, Milan : Kam zaradiť právo finančného trhu alebo zopár slov o predmete finančného práva. In: Obchodné právo, 6, 2005, č.12, s. 39.

špecifických právnych vzťahov, finančno - právnych vzťahov, nás utvrdzuje v presvedčení, že tzv. právo finančného trhu nie je a ani nemôže byť predmetom finančného práva. Absentuje v nich totiž jeden nezastupiteľný prvok, jeden zo základných náležitostí finančno – právneho vzťahu, ktorým je subjekt hypoteticky existujúceho finančno - právneho vzťahu vybavený legálne presne stanovenými charakteristickými črtami *sui generis*, a to štát. A v tomto prípade práve existencia presne špecifikovaného subjektu právneho vzťahu je podmienkou *sine qua non* existencie presne špecifikovateľného právneho vzťahu. Ak sú potom všetky subjekty určitého právneho vzťahu špecifikovateľné výlučne v právnej forme obchodných spoločností zaoberajúcich sa podnikateľskými aktivitami, čo sa deje práve v priestore finančného trhu, potom nemožno v žiadnom prípade hovoriť o subjektoch finančno – právneho vzťahu regulovaného normami verejného práva, ale výlučne o subjektoch obchodno – právneho vzťahu, regulovaného normami súkromného práva.

Tzv. právo finančného trhu predstavuje teda iba akési účelové zoskupenie právnych noriem do určitej štruktúry, pričom majú tieto právne normy prevažne povahu obchodno – právnych noriem. Subjekty pôsobiace na finančnom trhu totiž vstupujú do takých právnych vzťahov medzi sebou navzájom, ktoré vznikajú, menia sa a zanikajú na základe ich jednostranných alebo dvojstranných, príp. i viacstranných právnych úkonov. Liberálne správanie sa týchto subjektov v ich rámci umožňujú svojou podstatou a povahou prevažne dispozitívne právne normy, umožňujúce vzájomnú dohodu o obsahu a rozsahu, ako aj o výsledkoch týchto právnych vzťahov. Sankcia za porušenie dohodnutých právnych vzťahov má súkromnoprávny charakter a je preto *ex ante* predmetom zákonnej úpravy na rozdiel od verejnoprávnej sankcie, ktorú spravidla definuje orgán štátu vo svojom rozhodnutí ako akte aplikácie práva.

Napokon, fenomén subjektu finančno – právneho vzťahu nie je v konečnom dôsledku jediným kritériom, na základe ktorého je nevyhnutné v podstate úplne odmietnuť hypotézu o vzniku a existencii tzv. práva finančného trhu, a to či už ako súčasť finančného práva v podobe jeho pododvetvia, alebo ako autonómnej súčasť slovenského resp. českého právneho poriadku v podobe samostatného právneho odvetvia. Tento názor sa totiž dá oprieť aj o poznatky **o predmete finančného práva.**

Predmetom regulovania finančno – právnych noriem je ekonomická kategória verejných financií. Súkromné financie môžu byť regulované právnymi normami subsumovateľnými do iných právnych odvetví, napr. obchodného práva. Predmetom finančného trhu je nesporne

kategória súkromných financií a tzv. právo finančného trhu preto nemôže spĺňať parametre zaradujúce ho do oblasti finančného práva ako jeho pododvetvie. Túto konštatáciu podporuje aj **pojmové vymedzenie finančného práva** ako „soubor právnych norem, ktoré upravujú vzťahy vznikajúci v procese tvorby, rozdeľovania a používania peněžní masy a jejích částí (t. j. finance). Takové vymezení finančního práva je ovšem potřeba přijímat v kontextu s charakteristikou financí, neboť některé finance mohou být upravovány normami, které patří do jiných právních odvětví, či mohou existovat právní normy, které lze zahrnovat do více právních odvětví“.⁴ Z tejto definície rezultuje nanajvyš hypotéza, že tzv. právo finančného trhu integruje vo svojej štruktúre právne normy, ktoré je možno považovať za finančnoprávne normy, ako aj právne normy, ktoré je možné považovať za obchodno – právne normy. Avšak, ani potom nemožno hovoriť o tzv. práve finančného trhu ako o pododvetví finančného práva, a ani o samostatnom odvetví práva. Môže ísť však o hraničné prelínanie sa finančno – právnych noriem a obchodno – právnych noriem pri právnej regulácii mechanizmu vzniku, fungovania a zániku finančného trhu. Takýto môže byť potom aj jeden z pohľadov na aktuálny systémový problém predmetu finančného práva. Napokon, tento náš názor potvrdzujú paradoxne aj závery jedného z podporovateľov názoru o existencii tzv. práva finančného trhu buď ako pododvetvia finančného práva alebo dokonca ako samostatného odvetvia práva L. Balka, deklarujúceho „vzťahy práva finančného trhu chápeme ako také spoločenské vzťahy upravené normami práva finančného trhu a právnymi normami iných právnych odvetví, ktoré predstavujú komplexnú formu sociálnych vzťahov, kde ich účastníci disponujú vzájomne podmienenými právami a povinnosťami a realizujú príkazy a konkrétne oprávnenia obsiahnuté v týchto normách s akcentom na celkovú efektívnu činnosť finančného trhu.“⁵

Pozoruhodné je aj identifikovanie **prameňov** práva tzv. finančného trhu jeho zástancami. V učebnicovej a odbornej literatúre, ktorá sa týmto problémom zaoberá, sa uvádzajú najmä formálne pramene všeobecné, ako napr. Ústava Slovenskej republiky, ale i špecifické, ako napr. zákon o Národnej banke Slovenska, zákon o bankách, zákon o poisťovníctve, zákon zmenkový a šekový, Občiansky zákonník, zákon o dlhopisoch, Obchodný zákonník, zákon o stavebnom sporení, zákon o cenných papieroch, Devízový zákon, zákon o doplnkovom dôchodkovom sporení, zákon o ochrane vkladov, zákon o Exportno – importnej banke Slovenskej republiky, zákon o kolektívnom investovaní, zákon o Burze cenných papierov,

---

⁴ BALKO, Ladislav – BABČÁK, Vladimír a kol.: Finančné právo, cit. 2, s. 16 .

⁵ BALKO, Ladislav – BABČÁK, Vladimír a kol.: Finančné právo, cit. 2, s. 581.

zákon o dohľade nad finančným trhom atď., avšak aj normy tzv. európskeho práva regulujúce problematiku finančného trhu. Z demonštratívneho výpočtu týchto prameňov a ich štruktúry je však už na prvý pohľad zrejmé, že v prípade tzv. práva finančného trhu nemôže ísť v žiadnom prípade o pododvetvie finančného práva, ani o odvetvie práva. Pripustiť však bez problémov možno existenciu právnej regulácie finančného trhu.

Zástancovia existencie tzv. práva finančného trhu deklarujú tiež ako predmet jeho právnej úpravy nástroje finančného trhu. Ich podstatu tvoria cenné papiere. Podľa tejto vízie členenia finančného práva by teda toto, vraj pododvetvie finančného práva, regulovalo nástroje finančného trhu, inak typické obchodno – právne inštitúty, majúce dokonca charakter historickej kategórie, ako sú akcie (účastiny), dočasné listy, podielové listy, dlhopisy, vkladové listy, pokladničné poukážky, vkladné knižky, kupóny, zmenky, šeky, cestovné šeky, náložné listy, skladištné listy, skladiskové záložné listy, tovarové záložné listy, družstevné podielnické listy a iné druhy cenných papierov, ak ich za také vyhlási osobitný zákon. Do tohto okruhu regulovanosti právom sa tak teda zaraďujú aj nástroje peňažného trhu, a to pokladničné poukážky, vkladové listy, zmenky, šeky, depozitné certifikáty a úvery, a priradujú sa k nim pochopiteľne aj spomínané nástroje kapitálového trhu, teda úverové cenné papiere (dlhopisy, hypotekárne záložné listy, komunálne obligácie, zamestnanecké obligácie, skladištné a tovarové záložné listy, vkladové listy) a majetkové cenné papiere (akcie, podielové listy, družstevné podielnické listy).

Protagonisti tzv. práva finančného trhu, pomáhajúc si už dávnejšie publikovanými a prekonanými výpožičkami pojednávajúcimi o existencii tzv. bankového práva či tzv. organizačného bankového práva sa snažia aplikovať takéto poznatky na oblasť finančného trhu a preto do komplexu predmetu tzv. práva finančného trhu zaraďujú aj právnu úpravu subjektov finančného trhu. V tomto prípade ale nejde o nič iné ako o účelové včlenenie právnych predpisov o komerčných peňažných ústavoch do korpusu heterogénnej právnej regulácie finančného trhu. Poslúžiť vízii novátorstva má aj introdukcia právnych úprav o burze cenných papierov, o správcovských spoločnostiach, o ostatných finančných sprostredkovateľoch do predmetu právnej úpravy tzv. práva finančného trhu.

ZÁVER

Zastávame názor, že z rozličných uhlov pohľadu, avšak predovšetkým z pohľadu na charakteristiky subjektov etablovaných v priestore finančného trhu a nástrojov využívaných v rámci finančného trhu ide v prípade pokusu o presadenie názoru o existencii tzv. práva finančného trhu ako pododvetvia finančného práva iba o pseudovedecké a nie novátorské vedecké postupy smerujúce k rozpracovaniu teórie finančného práva. Zrejmé je, že to, čo sa takýmto postupom podsúva vede o finančnom práve ako čiastkovej právnej vede má za účel iba propagáciu pseudovedeckých ambícií súčasnej doby a jej protagonistov. Tvrdíme, že pokus o kreovanie tzv. práva finančného trhu je aktom pre spoločenskú a právnu prax zbytočným, pre komplexný rozvoj právnych vied aktom neužitočným, ale naopak, iba aktivitou komplikujúcou ich súčasnú situáciu. Tzv. právo finančného trhu je totiž iba heterogénnym zhlukom právnych noriem rozličnej právno - odvetvovej proveniencie a rozličnej právnej sily. Ich prevažná väčšina má súkromno – právny charakter a ich predmetom sú dominantne klasické obchodno – právne inštitúty. Jedinú súvislosť týchto právnych noriem s finančno – právnymi reguláciami možno identifikovať výlučne pri právnej úprave kontroly subjektov finančného trhu (napr. Národná banka Slovenska verzus obchodné či komerčné banky). Nuž, a v prípade cenných papierov, ktoré by mali byť ako „nástroje“ inkorporované v rámci finančného práva, sú to predovšetkým či výlučne štátne cenné papiere, a to najmä pokladničné poukážky, ktoré na základe poverenia ministerstva financií emituje centrálna emisná banka resp. Agentúra pre riadenie dlhu a likvidity predovšetkým v rámci procesu splácania štátneho dlhu. Čo sa týka charakteristiky tzv. práva finančného trhu tak, ako býva predostieraná, nemožno konštatovať nič iné, ako fakt, že tzv. právo finančného trhu je vlastne časťou obchodného práva prelínajúcou sa s finančno – právnymi reguláciami, ako aj skutočnosť, že v jeho prípade nejde o exaktne vymedzené právne odvetvie, ale skôr o právom precíznejšie upravovanú ekonomickú kategóriu.

Literatura:

- [1] Bakeš, M. a kol.: *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, s. 581 - 699, ISBN 80 – 7179- 431 – 7
- [2] Balko, L. a kol.: *Právna úprava finančného trhu v slovenskom právnom systéme* : Právo finančného trhu. 1. vyd. Bratislava : Epos, 2003, 461 s., ISBN 80 – 8057 – 551 – 7
- [3] Balko, L., Babčák, V. a kol.: *Finančné právo*. 1. vyd. Bratislava : Poradca podnikateľa a Bratislavská vysoká škola práva, 2006, s. 581 – 689, ISBN 80 – 88931 – 53 – 3

[4] Králik, J., Jakubovič, D.: *Finančné právo*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 2004, s. 111 - 405, ISBN 80 – 224 – 0804 – 2

[5] Králik, J., Jakubovič, D.: *K aktuálnemu právno – teoretickému problému vymedzenia predmetu a rozsahu finančného práva vo vzťahu k tzv. právu finančného trhu*. In: *Obchodné právo*, 7, 2006, č. 1, s. 26 – 40

[5] Šmátrala, M.: *Kam zaradiť právo finančného trhu alebo zopár slov o predmete finančného práva*. In: *Obchodné právo*, 6, 2005, č.12, s. 39

Kontaktní údaje na autory:

prof. Prof. JUDr. Jozef Králik, CSc.,

prorektor,

Evropský polytechnický institut, s. r. o.,

Kunovice, Česká republika

JUDr. Daniel Jakubovič, PhD.,

Katedra obchodného, finančného a hospodárskeho práva,

Právnická fakulta Univerzity Komenského,

Bratislava, Slovenská republika